

TEKSTI(LI)NĖ TIKROVĖ MONIKOS ŽALTAUSKAITĖS-GRAŠIENĖS KŪRYBOJE

Odeta Žukauskienė

VDA KAUNO DAILĖS FAKULTETAS

Muitinės g. 4, LT-44280 Kaunas

odeta.zukauskiene@gmail.com

Straipsnyje aptariama Monikos Žaltauskaitės-Grašienės kūryba, plečianti tekstilės ir apskritai meno raiškos erdves. Pasitelkdama naujas žakardinio audimo technologijas menininkė atskleidžia žmogaus gyvenimo ir tikrovės tekstiliškumą, įvaizdina jausmines ir taktilines pajautas. Čia Žaltauskaitės-Grašienės kūryba nagrinėjama moteriškosios estetikos akiratyje. Darbe aptariama tekstilėje ir moterų literatūroje glūdinti taktilika. Dėmesys sutelkiamas į tekstilininkės kūrinuose ryškėjantį haptinį tikrovės patyrimą, kūno ir tikrovės lytėjimo pojūtį, gelmės paieškas paviršiuose. Taip pat siekiama išryškinti menininkės kūrybos sąryšius su moterų proza.

REIKŠMINIAI ŽODŽIAI: tekstilė, taktilika, moteriškumas, moterų kūryba, Monika Žaltauskaitė-Grašienė.

Vilniaus dailės akademijos Kauno dailės fakulteto Tekstilės katedroje puoselėjamos ir transformuojamos Kauno tekstilės meninės tradicijomis, ieškoma vis naujų kūrybinių ir technologinių raiškos formų. Neatsitiktinai tarptautinė Kauno tekstilės bienalė tapo svarbiu kultūrinio miesto įvykiu, atspindinčiu naujausius meninius reiškinius, kur visų sričių menininkai ir žiūrovai gali dalintis kūrybinėmis idėjomis, jas stebėti ir interpretuoti. Apdovanota „tekstilės architektės“, kompiuterinio žakardinio audimo meistrės epitetais Monika Žaltauskaitė-Grašienė (g. 1975) yra viena aktyviausių šio meninio vyksmo dalyvių, gerai žinoma šiuolaikiniame Lietuvos meno pasaulyje ir tarptautiniame tekstilės kontekste.

2007 m. Vilniaus dailės akademijoje įgijusi meno licenciato laipsnį tekstilininkė pastebimai įsiliejo į šiuolaikinį meno gyvenimą. Apdovanota įvairiais prizais ir diplomais Kauno tekstilės bienalės laureatė pastaraisiais metais ne tik rengia individualius meninius projektus, bet ir reprezentuoja Lietuvos tekstilę bei šiuolaikinį meną tarptautinėse parodose (Belgijoje, Lenkijoje, Austrijoje, Švedijoje, Rusijoje, Irane, Vokietijoje).

Dar studijų laikais susižavėjusi specifinėmis tekstilės savybėmis – medžiagiškumu, taktiliškumu, tekstūriškumu – Žaltauskaitė-Grašienė savo kūryboje siekia įvaizdinti kūno ir supančios aplinkos paviršius, kurie atskleidžia *paviršiaus gelmę*. Siekdama išryškinti teks-

tilei būdingą paviršių lytėjimo ir medžiagiškumo pajutimą kūrėja ieškojo naujų technologinių sprendimų, kurie leistų šiuolaikinėmis priemonėmis įkūnyti *tekstilišką tikrovę*. Taip kompiuterinės audimo technologijos tapo ir naujų kūrybinių ieškojimų, ir konceptualių idėjų paskata. Pasak autorės, „naujoje technikoje mažai belikę rankų darbo, bet mokslas suteikia daugiau minties judėjimui“¹. Tikrovės daiktų ir reiškinių polychių, kūno paviršiaus lytėjimų išryškinimas tekstilinėje vedė prie kūrėjo ir žiūrovo tarpusavio santykio, bendrumo apmąstymo, žmogiško susilietimo, susitikimo problematikos, t. y. *reliacinio* kūrybos suvokimo. Todėl šiuolaikinėje kūryboje, menininkės požiūriu, *svarbiausia yra santykiai tarp kūrėjo ir žiūrovo, žmogiškasis ryšys, pojūčių susilietimas*.

MOTERIŠKUMO RAIŠKA TEKSTILĖJE

Į šiuolaikinę tekstilę galima žvelgti ir ją tyrinėti įvairiai. Galima telkti dėmesį į technologinių kūrybos principų kaitą, tekstilės apibrėžties pokyčius, jos transformacijas į *Fiber artą*, suartėjimą su konceptualia kūryba ir dialogus su kitomis meno formomis. Šiame straipsnyje siekiama pažvelgti į dabartinę tekstilę ir Žaltauskaitės-Grašienės kūrybą kiek kitu aspektu – kaip į reikšmingą moteriškos kūrybos lauką, kuriame atpažįstama moteriška patirtis ir išryškėja moterų kūrybos savitumas. Tačiau gilinantis į šį tekstilinės kūrybos aspektą nepasiduodama šiuolaikinio feministinio diskurso galiai, o skverbiamasi į moterišką kūrybos pasaulį, bandant suvokti moteriškumo prigimtį ir moters savimonės raišką kūryboje. Nors visa tekstilės raidos istorija ir dabartinė tekstilė nėra vien moterų kūrybos sritis, tačiau tradiciškai *tekstilė yra moteriška sfera*. Įdomu pastebėti, kad šis tekstilėje glūdintis moteriškasis pradas sustiprėja visoje šiuolaikinėje (postmodernistinėje) meninėje kūryboje, kurioje ryškus medžiagiškumo, tekstiliškumo, juslinių

ir taktilinių efektų vaidmuo²: galbūt tai rodo, kad moteriškoji estetika ir sensorika šiuo metu yra paveikesnė už tradiciškai vyrišku laikomą racionalų ir abstrahuotą kūrybinį pradą?

Šitai nesiekama kaip nors supriešinti vyriškojo ir moteriškojo diskursų. Galima tik pritarti Vytauto Kavolio požiūriui, kad vyrų ir moterų galvojimo sistemos yra universalios, tačiau vyrų ir moterų skirtumai verti empirinio ir filosofinio tyrinėjimo, intelektualinio dėmesio ir kultūrinės vaizduotės³. Viktorijos Daujotytės-Pakerienės literatūros tyrimai taip pat rodo, kad vaisinga kalbėti apie moterų kūrybą kaip apie dalyką, kuris turi tam tikrus jungiančius aspektus ir požymius, nors moterų kūryboje keliami klausimai ne tik moteriški, bet ir universalūs⁴. Pagaliau nusakant moteriškumą galima pasitelkti ir fenomenologinę perspektyvą. Prisiminkime, jog Emmanuelis Levinas rašė apie moteriškumą kaip apie absoliučią „kitybę“⁵, nesiekdamas nei pabrėžti, nei išryškinti lyčių skirtumų, o tik apmąstyti moteriškumą kaip egzistencinę būklę⁵. Algis Mickūnas neseniai išleistoje knygoje *Summa Erotica* (2010) aptaria moterišką kūrybiškumą, kuris naikina vyrams būdingą abstrahuojančią refleksiją ir įkūnija *betarpišką patyrimą, pirmąpradį artumą pasaulio išraiškoms*, kosminiams ciklams ir eroso plotmei.

Nemažai pasipiktinimo spaudoje sukėlusį Arvydo Šliogerio frazė „mergaitėms – mezgimo vadovė-

1 Edita Gruiniūtė, „Trečios kartos tekstilinė“, in: *Nemunas*, 2006, Nr. 17, p. 5.

2 Šiuolaikinio meno instaliacijose ir apskritai vizualinėje kūryboje pastebimas didesnis dėmesys tekstūrai ir taktikai. Parodų erdvėse regime austas instaliacijas, minkštas skulptūras, siuvinėtus paveikslus ir t. t. Įvairių sričių menininkai vis dažniau naudoja tekstiliškus audinius ir „minkštas“ medžiagas. Tekstilinius audinius savo kūryboje naudojo ne tik žymios menininkės (Louise Bourgeois, Barbara Kruger, Tracey Emin, Andrea Zittel ir daugelis kitų), tekstiliškumas išryškėjo ir vyrų kūryboje (Josepho Beuyso instaliacijos, Stefano Müllerio tekstilinė tapyba ir t. t.).

3 Vytautas Kavolis, *Moterys ir vyrai lietuvių literatūroje*, Vilnius: Lietuvos kultūros institutas, 1992, p. 12.

4 Viktorija Daujotytė, *Parašyta moterų*, Vilnius: Alma littera, 2001.

5 Emmanuel Levinas, *Time and the Other and Additional Essays*, trans. Richard A. Cohen, Pittsburg: Duquesne University Press, 1987.

lis, o vaikinams – Plutarchas“ nėra jau tokia įžeidi. Tai nereiškia, kad moterims nepasiekiamo filosofija, priešingai – ji atsiskleidžia kitu metmeniu, o tekstilė tikriausiai yra ta idealioji sritis, kuri leidžia išryškėti ir tradicijoje glūdinčiai moteriškai patirčiai, tyliam ir intymiam pasauliui, subjektyviam moteriškumo pradui ir *moteriškumui kaip egzistencijai*.

Žaltauskaitės-Grašienės kūryba šiuo požiūriu yra ideali tyrinėjimo sritis. Jai būdingas ypatingas išsižūrėjimas į tikrovę ir moteriškai taktiliška jos pajauta. Taktiliškumą išryškinantys jos kūriniai (*Odos paveikslai, Skladukas, Nastutės butas, Gimimas* ir kiti) suaktualina jausminę atmintį, tarsi optiniu objektyvu priartina kūno paviršių, kasdienę aplinką, priverčia „čiuopiamu“ žvilgsniu, iš labai arti pažvelgti į gyvybės tekstūrą, paviršių ir jame glūdinčią gelmę. Jos kūniuose taip pat galima užčiuopti *moteriškai estetikai* būdingus bruožus, kurie, rodos, yra užkoduoti pačioje tekstilės meno tradicijoje.

TEKSTILĖ IR TAKTIKA

Johannesio Vermeerio paveikslas *Nėrinių kūrėja* (1669–1670) yra graži vizualinė metafora, atskleidžianti moterų kūrybai būdingą *taktilinį mąstymą*, – ypatingą juslingumą ir intymų kūrybos pasaulį, kuriame svarbus lytėjimo aspektas ir savitas minčių bei asociacijų nėrimas, pyrimas, audimas [1 il.].

Vermeeris tarsi priartina žiūrovo žvilgsnį prie dirbinio; parodo taktilinį moters ryšį su siūlais, medžiagomis, faktūromis, paviršiaus lytėjimo ir pirštų miklumo svarbą. Kartu tapytojas puikiai atskleidžia, kiek daug šiame *haptiniame* (kontaktiniame, lytimate) veiksmo yra jausminio įsismelkimo į medžiagą ir gilaus mąslumo.

Kaip teigia britų meno ir kultūros teoretikė Jennifer Fisher, vienas svarbiausių moteriškosios estetikos bruožų yra *emocinė patirties meditacija*⁶. Ir nors

6 Jennifer Fisher, „Tartile Affects“, in: *Tessera*, [interaktyvus], 2002, t. 32, p. 18, [žiūrėta 2012-10-27], [https://pi.library.yorku.](https://pi.library.yorku.ca/ojs/index.php/tessera/article/view/25273)

1. Johannesas Vermeeris, *Nėrinių kūrėja*, 1669–1670, dr., aliejus, 24×21, Luvras, Paryžius

Johannes Vermeer, *The Lacemaker*, 1669–1670

šiuolaikiniame vizualiniame mene vyrauja vaizdas ir reginys, galima pastebėti, kad pastaruoju metu vis svarbesni tampa daugiasensoriniai patyrimai, haptinė (lytėjimo), pojūčio ir reliacinė estetika.

Įkūnyti taktilinę patirtį ir medžiagos pojūtį yra būdinga visai moterų kūrybai. Štai kaip šis paviršiaus lietimasis išryškėja rašytojos Giedros Radvilavičiūtės esė:

Ko gero, dabar nusiplėšiu pleistrus nuo kojų ir apsimausiu kojines su siūle. <...> Užsimausiu jas lėtai, atvyniojamu judesiu, pradėdama nuo pat kojų pirštų galiukų, kad ploname vabzdžio sparno plonybėje neišeitų akis. Tada išoksniu į juodus zomšinius batičius ir žengsiu į gatvę. Nors šlapia ir lyja. Ir gatvės – kreivos. Bet visada pavasarį kas nors gali atsitikti.⁷

[ca/ojs/index.php/tessera/article/view/25273](https://pi.library.yorku.ca/ojs/index.php/tessera/article/view/25273).

7 Giedra Radvilavičiūtė, „Privalomi parašyti tekstai“, in: *Literatūra ir menas*, [interaktyvus], 2003, Nr. 2943, [žiūrėta 2012-10-27], http://www.culture.lt/lmenas/?st_id=2056.

Liečiamas paviršius išplečiamas tolesniais, ieškoma to, kas atskleidžia pasaulio jausmą, nuotaiką ir eroso plotmę.

Tekstilės mene ypač raiškiai atsiskleidžia šis mažus taktiliškumas ir jausminė meditacija. Iš tiesų lytėjimas yra išskirtinis tekstilės meno bruožas. Galima pastebėti, kad *haptinė* estetika yra susijusi su ypatingu pačios tikrovės medžiagiškumo, kūniškumo, tekstūriškumo pajutimu, kuris įvairiausiai būdais įkūniamas įvairialypėje dabarties tekstilės kūryboje⁸. Tačiau reikėtų pažymėti, kad pati haptinio meno sąvoka turi pakankamai gilią šaknis meno istorijoje. Austrų meno istorikas Aloisas Rieglis (1858–1905) apibrėžė haptines meno kūrinio savybes bandydamas nusakyti skirtingų epochų meno bruožus⁹. Haptinį meną jis siejo su artimu ir lytumu žvilgsniu, taktiline percepcija, dėmesingumu tekstūrai, pluoštui. Optinį meną – su atokiu žiūrėjimu, kontūrų, linijų, tūrių raiška ir mentaline plotme¹⁰.

XX a. pabaigoje haptiškumo sąvoką perėmė postmodernizmo filosofai (Jacques'as Derrida ir Gilles'is Deleuze'as), siekdami išryškinti šiuolaikinei kultūrai ir menui būdingą posūkį į jusliškumą ir emocingumą. Kita vertus, ėmė ryškėti, kad haptinis meno kūrinys reikalauja iš žiūrovo aktyvumo, bendradarbiavimo, interakcijos. „Haptinis suvokimas yra reliacinis ir emocinis, jis atlieka svarbų vaidmenį išplečiant ir formuojant nevizualinę estetinę pajautą.“¹¹ Tokia nevizualinės arba daugiasensorinės estetikos sklaida tekstilę nūdien iškelia į savotišką avangardą.

8 Šiuolaikinėje meno teorijoje dažnai kalbama apie *haptinį* suvokimą, kuris siejamas su meno kūrinį lietim, lytėjimu, ryšiu tarp to, kas lyti ir kas liečiama. Ieškodami naujų emocinių pajautos būdų, kūrėjai skatina pajauti meno kūrinio tekstūrą, formą, tūrį ar svorį.

9 Alois Riegl, *Late Roman art industry*, trans. R. Winkles, Roma: G. Bretschneider, 1985 [*Die spätromische Kunstindustrie nach den Funden in Österreich-Ungarn*, Viena, 1901].

10 Žinoma, taktiliškumo ir interaktyvumo išgalėjimą šiuolaikiniame mene skatina ir naujosios technologijos. Plačiau žr. Mark Paterson, *The Senses of Touch. Haptics, Affects and Technologies*, Oxford, New York: Berg Publishers, 2007.

11 Jennifer Fisher, *op. cit.*, p. 19.

Feminizmo mintį grindusi filosofė Luce Irigaray polytį ir lytėjimą taip pat laiko išskirtiniu moteriškumo bruožu¹². Šitai leidžia pažvelgti į šiuolaikinę tekstilės meną kaip į moteriško kūrybingumo sritį, kuri ir įsisavindama naujas technologijas neatsisako haptinių bei taktilinių efektų.

Kaip matysime, lytėjimo jausmas, taktilinis materijos, kūno, atminties, gyvenimo patirties potyris ir paviršiaus apmąstymas yra ryški Žaltauskaitės-Grašienės kūrybos gija. Prasmė jos kūrinuose taip pat kyla iš juslumo, emocinio prisilietimo prie tikrovės, jos paviršių čiupinėjimo. Autorė tarsi siekia parodyti įvairių paviršių išraiškumą, jų koegzistavimą ir svarbą žmogaus gyvenime.

TEKST(IL)NĖ MOTERŲ KŪRYBA

Taktilika pasižyminčių moteriškosios estetikos aspektų, ryškių Žaltauskaitės-Grašienės kūryboje, galima aptikti ir moterų literatūroje. Beje, tikriausiai neatsitiktinai tekstas dažnai lyginamas su audiniu (lotynų kalboje *textum* pirmiausia reiškia *audeklą, audinį, pyneį*)¹³.

Žaltauskaitės-Grašienės kūryboje galima aptikti sąsaukų su moterų proza; joje esama bendrų poetinių ypatybių, tam tikrų vaizdinių ir temų sąsaukų. Moterų kūrybai būdingą tekstitiliškumą galima užčiuopti Giedros Radvilavičiūtės, Lauros Sintijos Černiauskaitės, Dalios Jazukevičiūtės literatūros kūrinuose. Nors negalima absoliučiai suvienodinti skirtingų autorių kūrybos, tačiau galima justti joje slypintį tam tikrą *paviršiaus, kasdienybės, gyvenamojo pasaulio metafiziką*, kuri nėra paviršutiniška, o turi savitą gelmę, išraiškumą, tekstiliškumą ir prasminę visumą. Taktilinis prisilietimas prie žmogaus tikrovės moterų kūryboje

12 Luce Irigaray, „This Sex Which Is Not One“, in: *Feminisms: An Anthology of Literary Theory and Criticism*, ed. Robyn R. Warhol and Diane Price Herndl, New Jersey: Rutgers UP, 1991 [1977], p. 350–56.

13 Kazio Sajos knyga *Skudurėlių takas: prisiminimai (apmatams), pamąstymai (ataudams)* (2011) taip pat nurodo į taktilinių istorinių įvykių, asmeninių išgyvenimų ir autoriaus pažiūrų audinį.

atveria tekstilišką (minkštą, jutiminę, emocinę) būtį ir betarpišką pajautų pasaulį.

Įdomu, kad pačioje moterų literatūroje galima aptikti nemažai tekstilinių metaforų ir palyginimų. Eglė Sakalauskaitė savo romane aprašydama XIX a. pabaigos – XX a. pradžios Lietuvos dvarų ir dvarelių gyvenimą jaunos rašytojos veiklą tarsi priešina kitų moterų būčiai:

moterys audė arba mezgė, jauniausios, įvairiausiomis žolelių spalvomis nudažiusios siūlus, siuvinėjo sukneles, staltieses ir rankšluosčius, ruošdamos kraičio skrynias.¹⁴

Romano herojė – rašytoja – tarsi meta iššūkį ilgametei tradicijai, kuri veda į ikikalbinę, ikidiskursyvią moteriško kūrybingumo sritį. Galbūt todėl vaizdingų „tekstilinių“ posakių gausu visoje moterų literatūroje. Štai tik keletas fragmentų iš Černiauskaitės knygos, kurioje betarpiškos gyvenimo pajautos ir emocinės būsenos subtiliai nusakomos tekstilniais palyginimais ir vaizdiniais: „Nebesnigo, šalo, žibintų apšviestas sniegas blykčiojo lyg iškrakmolyti *vestuviniai nėriniai*“ (p. 74); „Tik giliai viduje lyg saulės zuikutis švystelėjo troškimas, kad visą jos chaotišką lyg *susinarpliojęs mezigyns* gyvenimą Arkadijus paimtų į savo rankas ir sutvarkytų taip rimtai ir ramiai, kai sukrovė malkas<...>“ (p. 88); „jos viduje viskas buvo *sudaigstyta tuo pačiu siūlu*“ (p. 153), „ji iš karto prisitraukė į taisyta *nematomais siūlais, kurie buvo tarp jų užsimezgę*“ (p. 171)¹⁵ [pažymėta O. Ž.].

Palyginkime vieną moteriškos ir vyriškos vaizduotės inspiruotą pasakymą:

„Elytė linktelėjo, atsargiai užtrenkė automobilio dureles ir skubiais, *tiksliais žingsniais, lyg dviem adatomis dygsniuodama storą audinį*, nužingsniavo prie

14 Eglė Sakalauskaitė, *Apie trapesnį indą, undinėlę ir kiauliaganį, apie atkeliamus vartus ir nakties slėnį*, Vilnius: Versus Aureus, 2011, p. 23.

15 Laura Sintija Černiauskaitė, *Medaus mėnuo*, Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2011.

vaistinės“¹⁶ ir „Elzė visada atrodo pikta ir susiraukusi, tarsi slėptų išpuvčius dantis, tačiau ji vis šneka nesustodama *kaip grąžtas*“¹⁷ [pažymėta O. Ž.].

Nijolė Keršytė yra pastebėjusi, kad proza yra moteriai artimesnis žanras, nes „proza leidžia nuolat atsigaminti pasakojimo gijai. Romanas gali būti tęsiamas kaip mezigyns ar siuvinys“¹⁸. Aptardama Lauros Sintijos Černiauskaitės kūrybą Renata Šerelytė rašė, jog ji turi įgimtą nuojautą, kuri taip „susiuvia“ prozos fragmentus, kad „nesimato beveik jokių ‚siūlių‘ ir nekyla noras priekaištauti dėl nepakankamo teksto konceptualumo“¹⁹.

Galima pastebėti, kad moterų kūrybos sąryšingumą lemia ir jų dėmesys kasdienybei, kūrybos gretinimas ar siejimas su paprasta kasdiene veikla, proziškiausiomis buities formomis. Pačiuose moterų pasisakymuose apie kūrybą galima aptikti tokių išsireiškimų kaip „kečiau blynus ir mažiau apie gyvenimą“, kūrybinių akimirų sąsajų su pjaustymo lenta, šlavimu ir t. t. Jų kūryboje keliami klausimai, kurie įsiskverbia į privatumo ir intymumo erdves (artimų asmeninių santykių, namų, kūno), kurių tyrinėjimas aktualus ne tik moterims. Pasak Šliogerio, „būti moterimi, reiškia būti ekstatiskai, būti pasaulyje, būti prie pačių daiktų ir su pačiais daiktais“²⁰.

Aptarus moterų literatūroje išryškėjusią taktiką ir moterų kūryboje atsiskleidžiantį ypatingą kasdienio gyvenimo juslumą, verta įdėmiau pažvelgti į Žaltauskaitės-Grašienės kūrybą ir pagrįsti šias iš pažiūros abstrakčiomis atrodančias įžvalgas.

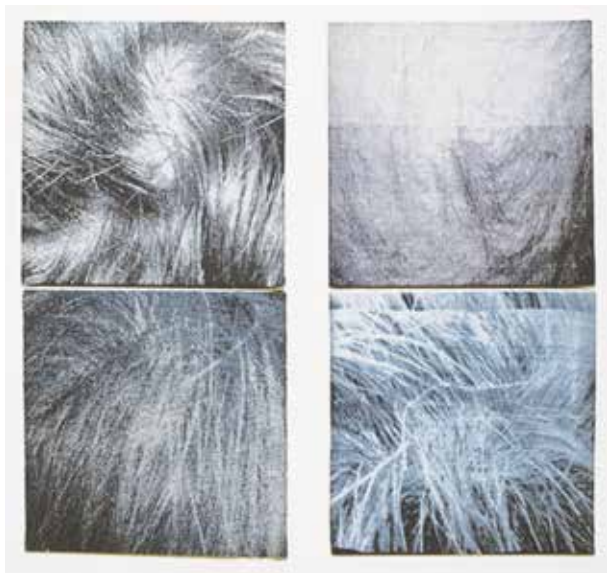
16 *Ibid.*, p. 74.

17 Alvydas Šlepikas, *Mano vardas – Marytė*, Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2012, p. 133.

18 V. Daujotytės pastebėjimas. Žr. Viktorija Daujotytė, *op. cit.*, p. 767.

19 Renata Šerelytė, „Įtemptas geismo siūlas“, in: *Literatūra ir me- nas*, 2003, Nr. 3077, p. 10.

20 Arvydas Šliogeris, *Niekio vardai*, Vilnius: Pradai, 1997, p. 127.

2. Monika Žaltauskaitė-Grašienė, *Portretai*, 2001, žakardinis audimas, 70x70, 14 dalių

Monika Žaltauskaitė-Grašienė, *Portraits*, 2001

TAKTILINIAI EFEKTAI MONIKOS ŽALTAUSKAITĖS-GRAŠIENĖS KŪRYBOJE

Jau pirmuose Žaltauskaitės-Grašienės kūrinuose išryškėjo juslus moteriškas išsižiūrėjimas į tikrovę. Galima sakyti, kad conceptualiuose kūrinuose iš ciklo *Šukuosenos*, nutrindama meną ir gyvenimą skiriančias ribas, autorė suaktualino kultūrinę atmintį ir kasdienę praktiką. Kūrinyje *Pričioska-2* (2001) ji atkūrė rusiško stiliaus kailinę kepurę, kurios diskursyvumas ir filosofinis lygmuo, rodos, kyla iš proziškosios tikrovės formos: užkabindamas atmintį šis tekstilinis objektas atveria dar gyvą prisiminimą, atskleidžia ilgą daiktų gyvenimą žmogaus sąmonėje. Taktiliškas meno kūrinys sužadina emocinę atmintį, išryškina jai būdingą tekstiliškumą. Ši tekstilės meno kūrinį galima palyginti su Radvilavičiūtės esė, kuriose asociatyvus prisiminimas, iš pažiūros atrodantis atsitiktinis, atkuria gyvą tikrovę. Būtent iš tikrovės kylanti metafora žadina betarpišką suvokimą ir tarsi lytimą tikrovės potyrį.

Kituose ciklo *Šukuosenos* darbuose Žaltauskaitė-Grašienė taip pat naudojo įvairius pluoštus, leisdamasi į savotišką šukuosenų antropologiją ir gyvenimo teatrą. Kūriniuose *Pavydas*, *Jis ir ji*, *Aristokratas* tekstilininkė siekė įsigilinti į išraiškingą plauko, kaip medžiagos, struktūrą, perteikti joje užkoduotą žmogaus išvaizdą ir emociją. Išsižiūrėjimas į kasdienybės rituališkumą, išraiškingumą, intensyvumą bei kalbėjimas apie taktilinę tikrovę išliko svarbiu ir vėlesnėje Monikos kūryboje [2 il.].

Prie šukuosenų temos menininkė savotiškai sugrįžo cikle *Portretai* (2008), kuriame parodė, kad žmogaus kūnas tarsi lapas turi dvi puses – matomą ir nematomą. Vyriški pakaušiai išaustose fotografijose tapo gyvais tekstilniais peizažais, kuriuose galima aptikti nediskursyvią, neracionalizuojamą žmogaus būties plotmę.

Tikriausiai viena būdingiausių temų moterų kūryboje – kartų tema (ypač motinų ir dukterų sąryšio). *Kartos* – taip vadinasi kompiuterine žakardinio audimo technika atliktas kūrinys, kuris išgarsino menininkę kaip šios technikos žinovę. Kinematografinė kalba pasižymintis darbas, kuriame išausti autorės, jos mamos ir dukters portretai, įkūnija moterišką laikiškumą ir moters genealogiją, kurioje labai svarbus perimamumas ir tradicija. Kaip teigia teorija, maskuliništinėje tradicijoje kūrybos procesas suvokiamas kaip edipinė kova, kai sūnus stengiasi įveikti tėvą. Moterų kūryboje, priešingai, pabrėžiamas moterų ir dukterų ryšys, perimamumas (nebūtinai idealus ir nekonfliktinis), tradicijos puoselėjimas [3 il.].

Tai etapinis kūrinys, kuriame išryškėjo pasirinkimas kurti kompiuterine žakardine technika²¹, lei-

21 Žakardinis audimo būdas pavadintas Žozefo Mari Žakardo vardu, kuris XIX a. pradžioje mechanizavo šį kruopštaus rankų darbo reikalavusį audimo būdą. Nauji technologiniai pasiekimai paspartino žakardinių sistemų plėtrą. Šiuolaikinėmis technologijomis į audinį galima perkelti įvairiausio sudėtingumo ir spalvingumo atvaizdus. Prie tradicinių žakardinių audimo staklių prijungus kompiuterines programas galima išausti ir labai tiksliai atkurtą piešinį ar fotografiją.

3. Monika Žaltauskaitė-Grašienė, *Kartos*, 2005, kompiuterinis žakardinis audimas, austa UAB „Audėjas“, 140×500
 Monika Žaltauskaitė-Grašienė, *Generations*, 2005

4. Monika Žaltauskaitė-Grašienė, *Odos paveikslai*, 2007, kompiuterinis žakardinis audimas, austa UAB „Audėjas“, poliesteris, 5 dalys, 140×70
 Monika Žaltauskaitė-Grašienė, *Leather Pictures*, 2007

5. Monika Žaltauskaitė-Grašienė, *Skladukas*, 2009, instaliacija, kompiuterinis žakardinis audimas, austa UAB „Audėjas“, poliesteris, medvilnė, uogienių stiklainiai, siūlų babinos, ąžuolo grindys, 140×250×200

Monika Žaltauskaitė-Grašienė, *Skladukas*, 2009

džiančia fotografiją tiksliai perkelti į audinį. Galima sakyti, kad bekūnei fotografijos realybei taip suteikiamas medžiagiškumas, kūniškumas. Ji tarsi sujuslinama. Pati menininkė pripažino, kad ją visuomet žavėjo tokios tekstilės savybės kaip „medžiagiškumas, materija, kažkas artimo kūnui“²². Prie tradicinių žakardinių audimo staklių prijungtos kompiuterinės programos leidžia išausti audeklą pagal tikslią fotografiją, o tai suteikia galimybę žaisti įvairiais siūlų niuansais, siekti efektingesnio tikrovės ir audinio žaismo.

Tekstilei būdinga medžiagiška prigimtis ypač išryškėjo kūrinų cikle *Odos paveikslai* (2007) – savotiškuose kūno peizažuose, kuriuose atskleidžiamas kūno

kūniškumas, tekstiliškumas, faktūriškumas [4 il.]. Čia raiški tekstilei būdinga taktilika, kuri leidžia į žmogaus kūniškumą pažvelgti kaip į audinį. Beje, šie tekstiliniai paveikslai primena britų menininko Johno Coplanso fotografijas, kuriose taip pat išryškinama kūno tekstūra, tačiau pabrėžiama ir skulptūrinė, monumentalinė kūno forma. Monikos kūrinuose kūnas pasirodo kaip odos – audinio – paviršius, kuris save eksponuoja anapus reikšmės horizonto, kaip gyvo kūno audinio struktūra, grynas fiziologiškumas, savarankiška erdvė ir pasaulis.

Fizinio kūno jutimiškumas akcentuojamas ir moterų literatūroje. Černiauskaitės prozoje (ypač romane *Kvėpavimas į marmurą*) galima aptikti įsižiūrėjimo į kūno paviršiaus ir rūbų faktūras. Jos kūryboje kartais

²² Edita Gruiniūtė, *op. cit.*, p. 5.

žvelgiama iš labai arti, todėl kūnas taip pat virsta savotišku peizažu. Taip sužadinamas lytėjimo pojūtis, kūnas parodomas kaip subjektyvumo struktūra, kuri sujungia, sieja žmones.

Šiam kūno jauslumo išryškiniui puikiai pasitar nauja tekstilė. Pati Žaltauskaitė-Grašienė taip aiškina tekstilinės išraiškos galimybes:

Mano kūryboje aktualus tekstilinio struktūriškumo ir fotografinio vaizdo santykis. <...> Man artimas medžiagiškumo ir vaizdo santykis, jų paralelės. *Austas audinys man kaip antra oda*, be kurios negali egzistuoti, jausti ir gyvuoti. Ši struktūra įgalina plačiai varijuoti įdomiomis plastikomis: siūlai gali asocijuotis su įvairiausiais žmogaus pojūčiais. Perteikti šilumos–šalčio, sunkumo–lengvumo, minkštumo–kietumo idėjas. Kai tuo tarpu fotografija puikiai atspindi struktūrą, formą, tačiau niekada nesugebės atskleisti tikrosios *lytėjimo būsenos*, nesužadins *taktilinio pojūčio* [pažymėta O. Ž.].

Puoselėdama tekstilei būdingas savybes Žaltauskaitė-Grašienė neišsitero tradicinės tekstilės žanre, ieškojo naujų interaktyvaus kūrybingumo formų, glaudesnio bendradarbiavimo su žiūrovu, kuris suteikia vis naujų impulsų kūrybai. Tai, kad Monikos instaliacija *Skladukas* (2009) buvo pristatyta *skulptūros* parodai-konkursui, yra simptomiška, nes dabartinė tekstilė peržengia tradicinės ribas ir vis dažniau tampa skulptūra, instaliacija, akcija, performansu, pasinaudojama šiuolaikinėmis medijomis ir „judančio vaizdo“ galimybėmis.

Žaltauskaitės-Grašienės instaliacija *Skladukas* atkreipė dėmesį į namų erdvę, kuri yra tarsi *daiktiškoji žmogaus vidujybės forma*. Reikia pastebėti, kad moteriškai pasaulėvokai namų vaizdinys visuomet buvo labai svarbus. *Skladukas* – tai egzistenciškai lokalus žvilgsnis į daiktišką tikrovę, kuri perauga ir į žmogaus būties, laikinumo ir amžinybės klausimų apmąstymą [5 il.]. Tai iš autorės patirties gimęs kūrinys, kilęs iš

vaikystės prisiminimų apie „skladuką“, visuomet pilną stiklainių su uogienėmis ir marinuotomis daržovėmis. Čia atsiskleidžia ir laiko jausmas, kuris yra savotiškai *taktilinis, palytimas akimis*. Ryšys su praeitimi išnyra, pasirodo per prisiminimą, kuri menininkė siekia sužadinti žiūrovui, kviesdama prisiminti skaniausią uogienę bei išsiuvinėti jos pavadinimą ant nuaustu stiklainio²³. Taip šiame kūrinyje tikroviškas ar net banalus atvaizdas virsta prisiminimu ir supoetinta metafora, supinta iš praeities ir dabarties gijų. Kaip ir lietuviškoje moterų eseistikoje ši tekstilinė instaliacija išsiskiria kasdienybės interpretacija ir mediatyviu stebėjimu. Toje kasdienybėje nostalgiskai arba asociatyviai persišviečia praeities akimirkos, leidžiančios atsiverti filosofiniam arba egzistenciniam žvilgsniui, kitokiai (empatiškai, priverčiant ją apmąstyti) kasdienybės matymo perspektyvai.

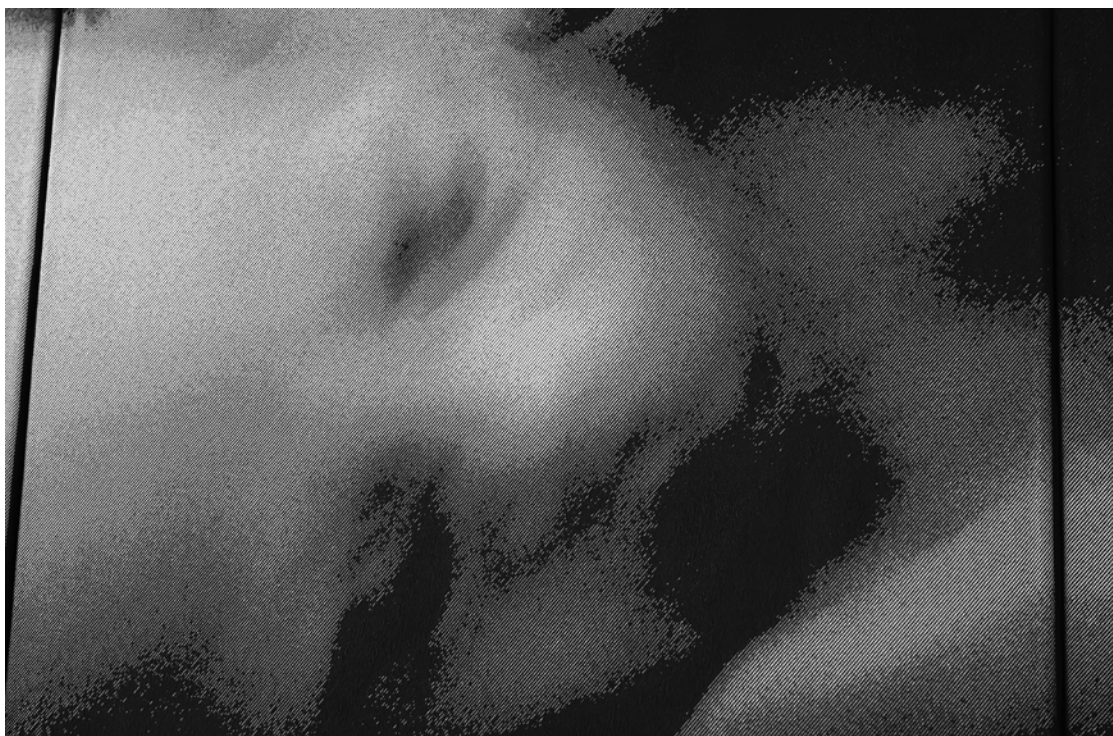
Kasdienybę bei namų aplinką aktualizuoja ir moters rašytojos. „Visa, ką spėju išgerti akimis, krenta į mane ir sugula į kažkokias mozaikas, o tai jau niekur nedings“²⁴, – gražiai savo patirtį nusako Černiauskaitė. Gyvenimas, pasak autorės, visai nėra banalus. Buities fragmentai ir per juos ateinantys prisiminimai neretai traktuojami filosofiskai ir Radvilavičiūtės kūryboje:

Man pasaulis labiau egzistuoja tam, kad patektų į atmintį. Ji atsirenka vaizdus kartais prieš žmogaus valią. Tas procesas gali vykti ir sąmoningai, su beveik patologišku pasimėgavimu. Praeities vaizdus kartais tiesiog atkuriu, mėgstu sustabdyti juos labiausiai intriguojančiose vietose, akiplėšiškai daryti įvykių perdirbinius. Klijuoju montažus, kad biografijos filmas (ypač jo pabaiga) vaizduotėje susiklostytų kitaip...Visaip.²⁵

23 Žr. Karolina Tomkevičiūtė, „Monika Žaltauskaitė-Grašienė: tekstilės architektė“, in: *Dailė*, 2011, Nr. 1, p. 80.

24 „Rašytoja L. S. Černiauskaitė: apie gyvenimo staigmenas ir kasdienybę“, in: *IQ.lt*, [interaktyvus], 2012 02 17, [žiūrėta 2012-10-31], <http://old.iq.lt/iq-life/laura-sintija-cerniauskaite-apie-gyvenimo-staigmenas-ir-kasdienybe>.

25 Giedra Radvilavičiūtė, *Šiąnakt miegosiu prie sienos*, Vilnius: Baltos lankos, 2010, p. 23.

6. Monika Žaltauskaitė-Grašienė, *Kvėpavimas*, 2010, medvilnė, poliesteris, kompiuterizuotas žakardinis audimas, austa UAB „Audėjas“, 2×(300×300), fragmentas

Monika Žaltauskaitė-Grašienė, *Breathing*, 2010, fragment

Kita Žaltauskaitės-Grašienės instaliacija *Nastutės butas* (2011) apima ne tik asmeninę, bet ir kultūrinę atmintį. Tai vaizdo instaliacija, netiesiogiai dedikuota jau mirusiai kaimynei, kuri mėgo megzti, nerti, siuvinėti ir tais dirbiniais puošė savo namus. Kai paveldėję butą giminaičiai nusprendė jį renovuoti, Žaltauskaitė-Grašienė sumanė fotoaparatu įamžinti autentišką interjerą ir po remonto vieną buto sieną uždengti fototapetu su buvusiu kambario vaizdu. Praeitį perkeldama į dabartį menininkė tarsi suaudė buto istoriją į vieną audinį.

RELIACINIAI KŪRYBOS ASPEKTAI

Tekstilėje glūdinti taktilika skatino vis giliau skverbtis į gyvenimą, ne tik provokuoti intensyvesnę žvilgsnį, bet ir ieškoti galimybių pasikeisti patirtimis ir bendradarbiauti. Todėl pastaraisiais metais Žaltauskaitė-Grašie-

nė siekia peržengti įprastas meno ir parodų gyvenimo ribas. Menas sutapatinamas ir supinamas su žmogaus gyvenimu, ieškoma glaudesnio bendradarbiavimo su žiūrovu (tai jau išryškėjo ir *Skladuko* instaliacijoje).

Kauno akušerijos ir ginekologijos klinikoje įgyvendintas meninis projektas *Kvėpavimas* (2010) – tai Monikos prisilietimas prie gimties temos. Motinystės ir gimties tema neabejotinai yra viena svarbiausių moterų kūryboje. Ji itin dažna ir moterų prozoje, siekiančioje atskleisti esminį moterišką kūnišką gyvybės pojūtį, kūnišką apsireiškimą, kaip tik tame kūniškume slypinčią būtį ir gyvybės paslaptį. Monika šią temą įvaizdino savita stilistika. Ji sėkmingai įgyvendino ir bendradarbiavimo taktiką: susitarusi su keliomis šeimomis vaiko gimimą fiksavo fotokamera, o vėliau nuotraukas perkėlė į audimo paveikslus ir juose išryškino pačios būties diktuojamą gyvybės raišką, gyvy-

bės kalbą, kuri prasideda kūdikio įkvėpimu. Austinėse fotografijose įkūnytas trapus kūdikio pasaulis, juslinis egzistencinis ryšys, kuris perteikia pirminio gyvenimo jauseną, apgaubtą savotiško sakralumo.

Šis kūrinų ciklas buvo eksponuotas ir įvairiose parodinėse erdvėse: Kauno tekstilės bienalėje, „Artifex“ galerijoje Vilniuje, Kauno menininkų namuose. Jo idėja autorei gimė, kai ji pagimdė sūnų. Kaip pasakojo menininkė:

Tada pradėjau mąstyti apie tai, kaip sustabdyti svarbiausią mūsų gyvenimo įvykį ir išausti kūrinis apie vaiko gimimą. <...> Užfiksuoti pačią svarbiausią žmogaus gyvenimo akimirką, man atrodo, svarbu ir reikšminga. Stebėdama gimimą, įsitikinau, kad kiekvienas jų labai skirtingas, ypatingas. Kūdikiai ateina į pasaulį su sava istorija. Judesys, išraiška, garsas, pojūčiai yra unikalūs. Nuo jų pradėdama žmogaus gyvenimo kelionė [6 il.].

Tekstilinėje taip aiškino savo kūrybinį sumanymą:

Šias fotografijas ne atsitiktinai paverčiau austa struktūra. <...> Manęs dažnai klausia: kodėl austi, jei fotografija gali atskleisti esmę? Tačiau mano požiūriu, audeklas sukuria materiją, kuri veikia emociškai, taktiliai. Realistinė fotografija perkuriama į susipynusių siūlų kombinacijas, kurias tiksliau iššifruojame tik iš atstumo. Priartėjus – tai kažkokia paini taškelių sistema, kuri, manau, veikia pasąmoningai – atrodytų, kad patekome į kažkieno vidinį būvį [paryškinta O. Ž.].

Nuo slėpiningos prigimties dalykų Žaltauskaitė-Grašienė sugrįžo vėl prie žmogaus socialumo. Šiais metais ji kartu su Brone Neverdauskiene tarptautinėse bienalėse ir Lietuvoje pristatė bendrą kūrinį *Absoliuti lygybė* (2011).

Nufotografavusios dvi moteris ir tris vyrus menininkės pagal tas nuotraukas sukūrė žmogaus dydžio

šliaužtinukų formos žmogiškas išnaras. Prie jų prisiuvo etiketes, nusakančias amžių ir veiklą: „Dorothy. 2,5 mėnesio. Namų šeimininkė“, „Deanas. 5,5 mėnesio. Darboholikas meno vadybininkas“, „Sara. 3 mėnesiai. Nevykėlė“, „Viktoras. 7 mėnesiai. Pakvaišęs genijus, ginklų išradėjas“, „Cindy. 2,5 mėnesio. Nusikaltėlė, nu-teista mirties bausmė“. Be to, buvo išleistas ir dvikalbis katalogas, į kurį atidarymo metu žiūrovai galėjo klijuoti etiketes ant beasmenių išnary. Interaktyvus elementas ir bendradarbiavimo taktika – svarbi kūrinio dalis. Šis etikečių klijavimas tapo simboliniu veiksmu, kuris, pasak autorių, atskleidžia mūsų visuomenėje įsišaknijusį stereotipizuotą požiūrį į žmogų [7 il.].

Eksponuotas XI Lulėjos šiuolaikinio meno bienalėje Švedijoje, IV Maskvos šiuolaikinio meno bienalėje, Irane, Vilniaus ir Kauno galerijose šis kūrinys skatina susimąstyti apie stereotipo galią ir tai, kas slypi po rituališkai demonstruojamu kūnu. Pastaruoju metu galime stebėti, kaip visuotinybė sunaikina juslinį individualumą, atsiranda niekieno kūnas, kurį tik pridengia margaspalviai įvaizdžiai, bekalbiai ir beveidžiai žmonės. Išsiskaidę daugybėje primestų vaidmenų jie neturi savasties, neturi veido (sielos, individualumo) ir viso, kas patiriama subjektyviai, išgyvenama ir atsiveria spontaniškai bei valingai. Atsiranda pseudo-tikrovė, visiškai valdomas anoniminis žmogus, „žargonu vergas“, „šizofrenikas“ ir „niekieno kalba“²⁶. Nesugebama prasibrauti anapus įvaizdžių kalbos („kaip ‚zvonkės įvaizdį‘ atskirti nuo ‚tikros‘, anapus Ekranu tariamai egzistuojančios ‚Zvonkės?‘“²⁷), išgyvenamo pasaulio, gamtinės tikrovės, žmogaus prigimties.

Taip šiuolaikinėje visuomenėje susiformuoja infantiliška sąmonė, kurią autorės įvaizdina šliaužtinukų formos objektais. Tai primena, kad viešpataujantys įvaizdžiai iš tiesų yra tarsi prisiuvasios etiketės, kurios virsta ir žmogaus vertės rodikliu, ir jo tapatybės api-

26 Arvydas Šliogeris, „Kultūros archetipai“, in: *Inveniens Quaero: ieškoti, rasti, nenurinti*, Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla, 2011, p. 294.

27 *Ibid.*, p. 293.

7. Monika Žaltauskaitė-Grašienė ir Bronė Neverdauskienė,
Absoliuti lygybė, 2011, žakardinis audimas, siuvimas, instaliacija,
vienas objektas, 120×90

Monika Žaltauskaitė-Grašienė and Bronė Neverdauskienė,
Total Equality, 2011

brėžtimi. Kaip rašo Radvilavičiūtė: „Asmenybę, net krūtis šiais laikais galima lengvai modeliuoti“²⁸. Viskas pernelyg pasiduoda konstravimui ir kažin kokiems nustatytiems kodams.

Per tekstilinį, taktilišką vaizdinį menininkės artėja prie žmogaus egzistencinių fenomenų. Tad tekstilinė kės tarsi nuplėšia įvaizdžius ir rodo išvirkščią pusę – individualumo (veido, asmeniškumo) neturintį „kūną ne įvaizdžio“. Šį kūrinį aptarusi Laima Kreivytė nurodo jo sąsąuką su Gilles’io Deleuze’o ir Felixo Guattari aprašytu „kūnu be organų“²⁹. Šią išvalgą tik galima

papildyti Jeano Baudrillard’o „kūnu be įvaizdžio“, nes ir viena, ir kita sąvokos atskleidžia, kad toks kūnas vartotojiško kapitalizmo visuomenėje tampa naujojo konstruojamo subjektyvumo modeliu³⁰. Kūniškumą išstumia medijų pasauliui būdingas mašinalumas, tad sociumas tampa tam tikru nebiologiniu klonu.

Kadangi tarp socio mo ir meno esama sąryšingu mo, žvelgiant į šį kūrinį taip pat kyla mintis, jog šios išnaros gali būti suvokiamos ir kaip šiuolaikinio meno metaforos, nes meno kūriniai taip pat lengvai pasi-

28 Giedra Radvilavičiūtė, „Storoji Margarita, Ilgasis Hermanas ir kitos poros“, in: *Šiaurės Atėnai*, [interaktyvus], 2003, Nr. 642, [žiūrėta 2012-10-31], http://www.culture.lt/satenai/?leid_id=642&kas=straipsnis&st_id=1618.

29 Laima Kreivytė, „Kūną be organų lygybė“, in: *7 meno dienos*,

[interaktyvus], 2012, Nr. 30 (998), [žiūrėta 2012-10-31], http://archyvas.7md.lt/lt/2012-01-20/tarp_disciplinu/kunu_be_organu_lygybe.html.

30 Jovilė Banevičiūtė, „Kūnas anapus anatomijos: G. Deleuze’as, F. Guattari, J. Baudrillard’as“, in: *Filosofija. Sociologija*, Nr. 1, 2008, p. 70.

duoda koncepcijų modeliavimui ir apkabinti etiketėmis tampa bienalių arba trienalių užpildu. Tad ar nėra taip, kad šios kūno išnaros yra ir savotiškos šiuolaikinių meno kūrinų išnaros, atskleidžiančios pseudo-meninį gamybos procesą, kuris bauginančiai ryškėja dabarties meno pasaulyje?

VIETOJ IŠVADŲ

Apibendrinant Žaltauskaitės-Grašienės kūrybos aptarimą, galima teigti, jog ji atveria ir išryškina *tekstilinę tikrovę*, nuaustą iš žmogaus fizinės, psichologinės ir socialinės tekstūros gijų. Kas yra toji tikrovė? Atsakant į šį klausimą, galima pasitelkti šiuos Virginijos Woolf žodžius:

Tai kažkas labai padrika ir nepatikima: čia ji šmėsteli dulkiname kelyje, čia gatvėje besimėtančio laikraščio skiautėje, čia atokaitoje pražystančiu narcizu. Ji išplėšia iš tamsos grupelę kambariye susirinkusių žmonių ar įrėžia atmintin atsitiktinę frazę. Ji užplūsta sielą, kai sutemus, šviečiant žvaigždėms, einame namo, ir tylos pasaulį daro realesnį nei žodžių pasaulį. <...> O kartais ji, regis, gyvuoja tokiais tolimais pavidalais, kad mums sunku net perprasti jų prigimtį. Tačiau visa, ką ji paliečia, sustingsta ir tampa amžina.³¹

Būtent ją surasti ir atskleisti yra menininko užduotis. Šiuo požiūriu Žaltauskaitės-Grašienės kūryba išryškina ir skatina žiūrovą prisiliesti prie tekstilinės, palytėtos tikrovės, kupinos juslingumo, kuris, ir dėl medijų, nyksta iš mūsų patirčių lauko.

Gauta 2012-11-15

31 Virginia Woolf, *Savas kambarys*, vert. Lina Būgienė, Vilnius: Charibdė, 1998, p. 135.

LITERATŪRA

- Banevičiūtė Jovilė, „Kūnas anapus anatomijos: G. Deleuze'as, F. Guattari, J. Baudrillard'as“, in: *Filosofija. Sociologija*, Nr. 1, 2008, p. 70.
- Černiauskaitė Laura Sintija, *Medaus mėnuo*, Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2011.
- Daujotytė Viktorija, *Parašyta moterų*, Vilnius: Alma littera, 2001.
- Fisher Jennifer, „Tartile Affects“, in: *Tessera*, [interaktyvus], 2002, t. 32, p. 17–28, [žiūrėta 2012-10-27], <https://pi.library.yorku.ca/ojs/index.php/tessera/article/view/25273>.
- Gruiniūtė Edita, „Trečios kartos tekstilinė“, in: *Nemunas*, 2006, Nr. 17, p. 5.
- Irigaray Luce, „This Sex Which Is Not One“, in: *Feminisms: An Anthology of Literary Theory and Criticism*, ed. Robyn R. Warhol and Diane Price Herndl, New Jersey: Rutgers UP, 1991 [1977], p. 350–56.
- Kavolis Vytautas, *Moterys ir vyrai lietuvių literatūroje*, Vilnius: Lietuvos kultūros institutas, 1992.
- Kreivytė Laima, „Kūnų be organų lygybė“, in: *7 meno dienos*, [interaktyvus], 2012, Nr. 30 (998), [žiūrėta 2012-10-31], http://archyvas.7md.lt/lt/2012-01-20/tarp_disciplinu/kunu_be_organu_lygybe.html.
- Levinas Emmanuelis, *Time and the Other and Additional Essays*, trans. Richard A. Cohen, Pittsburg: Duquesne University Press, 1987.
- Paterson Mark, *The Senses of Touch. Haptics, Affects and Technologies*, Oxford, New York: Berg Publishers, 2007.
- Radvilavičiūtė Giedra, „Privalomi parašyti tekstai“, in: *Literatūra ir menas*, [interaktyvus], 2003, Nr. 2943, [žiūrėta 2012-10-27], http://www.culture.lt/lmenas/?st_id=2056.
- Radvilavičiūtė Giedra, „Storoji Margarita, Ilgasis Hermanas ir kitos poros“, in: *Šiaurės Atėnai*, [interaktyvus], 2003, Nr. 642, [žiūrėta 2012-10-31], http://www.culture.lt/satenai/?leid_id=642&kas=straipsnis&st_id=1618.
- Radvilavičiūtė Giedra, *Šiąnakt miegosiu prie sienos*, Vilnius: Baltos lankos, 2010, p. 23.
- Riegl Alois, *Late Roman art industry*, trans. R. Winkes, Roma: G. Bretschneider, 1985.
- Sakalauskaitė Eglė, *Apie trapesnį indą, undinėlę ir kiauliaganį, apie atkeliamus vartus ir nakties slėnį*, Vilnius: Versus Aureus, 2011, p. 23.
- Šerelytė Renata, „Įtemptas geismo siūlas“, in: *Literatūra ir menas*, 2003, Nr. 3077, p. 10.
- Šlepikas Alvydas, *Mano vardas – Marytė*, Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2012, p. 133.
- Šliogeris Arvydas, *Niekio vardai*, Vilnius: Pradai, 1997, p. 127.
- Šliogeris Arvydas, „Kultūros archetipai“, in: *Inveniens Quaero: ieškoti, rasti, nenurimti*, Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla, 2011, p. 292–316.
- Tomkevičiūtė Karolina, „Monika Žaltauskaitė-Grašienė: tekstilės architektė“, in: *Dailė*, 2011, Nr. 1, p. 80.
- Woolf Virginia, *Savas kambarys*, vert. Lina Būgienė, Vilnius: Charibdė, 1998, p. 135.

TEXTILE REALITY IN MONIKA ŽALTAUSKAITĖ-GRAŠIENĖ'S ARTWORKS

Odetta Žukauskienė

KEYWORDS: textile, tactility, femininity, women's creation, Monika Žaltauskaitė-Grašienė.

SUMMARY

In recent years, textile art has become a unique and representative phenomenon of Kaunas artistic life inspired by the Textile Department of Kaunas Art Faculty of the Vilnius Academy of Fine Arts. A graduate and now teaching at the department Monika Žaltauskaitė-Grašienė is one of the prominent people whose artistic projects and initiatives have contributed to the expanded field of contemporary textile arts and artistic expression. Using the new Jacquard weaving techniques the artist reveals the textility of human life and reality, sensual and tactile perceptions that we keep in our memories and that arise from the individual or collective experience, authentic environment, and bodily sensations.

This paper examines the art work of Žaltauskaitė-Grašienė in the horizon of feminine aesthetics. The paper discusses the tactility inherent in textile art and women's creation. It focuses on the haptic role and sensual experience of reality, the tactile sensation of physical reality and the depth of surfaces expressed in the work of Žaltauskaitė-Grašienė. The tactile perception derives from the long-term specific women's artistic tradition. So the textile is considered as women's expressive field par excellence. Textility can be observed in women's literature as well. Therefore, in exploring the feminine expression and tactile sensations the article seeks to highlight the creative relationships of Žaltauskaitė-Grašienė textile works with women's prose. The article comes to the conclusion that the work of the textile artist reveals the textile reality woven with the physical, psychological and social threads of human life.